

SASIADKI – opis wystawy

„60 na 100. SASIADKI. Głosem Kobiet o powstaniach śląskich i plebiscycie” to mobilna wystawa w postaci wielkoformatowych memów, przedstawiających w skali 1:1 trzydzieści bohaterek z przełomu XIX i XX wieku, w szczególny sposób związanych z burzliwą historią Górnego Śląska, a na tym tle ze śląskimi powstaniami oraz akcją plebiscytową.

Poświęcona mało znanym bohaterkom wypełnia lukę w opowiadaniu historii tego europejskiego, wielokulturowego regionu. Nieobecność kobiet w tej opowieści nie jest przypadkowa. Tradycyjnie opowiadana historia nie dostrzega w wystarczającym stopniu wkładu kobiet w współtworzenie dziejów Śląska. Zwłaszcza, że w obszarach przemysłowych dominacja mężczyzn w każdej dziedzinie wdaje się oczywista. Tym samym bardziej znacząca, kulturotwórcza, decydująca o cechach tradycji i wizerunku miejsca. Tymczasem, to tylko połowa dziejów...

Wolelibyśmy myśleć, że historia nie ma płci, i zapewne tak jest. Jednak dominującym opisem historycznym jest kanon oparty na dokumentowaniu pierwszoplanowych liderów, wielkich całości historycznych – jak wojny, pakt polityczny, systemy gospodarcze i ich pionierzy. A co z pionierkami? Śląsk, ta ziemia obiecana, wymagał na przestrzeni ostatnich 100 lat także od kobiet spektakularnej, emancypacyjnej zmiany postaw, szybkiego odnalezienia się w nowych rolach społecznych i rodzinnych.

Spojrzenie na wielką i małą historię oczyma kobiet inaczej rozkłada akcenty, umożliwia opowiadanie o tym, co nie tylko nieznanne, ale czasem wyparte i schowane głęboko w kobiecej zbiorowej pamięci. Wojna czy powstanie zapamiętane przez kobiety to obraz inny niż męskie wspomnienie. Codziennosc, drugi plan „wielkiej historii” przez lata wydawał się tematem nieinteresującym dla badaczy, muzealników czy interpretatorów postindustrialnego dziedzictwa. Dlatego nie przeczytacie o bohaterkach wystawy w podręcznikach do regionalnej historii. W oczach wielu nadal nie jest bohaterstwem samotne zajmowanie się domem, wychowanie czeladki dzieci, bycie powstanką, sanitariuszką, kurierką, mówczynią propagandowych wieców, lekarką frontową, daktylografką, tłumaczką, propagandystką czy aktywną cywilistką.

Tymczasem, począwszy od 1900 roku, gdy w Bytomiu zawiązała się pierwsza organizacja kobieca, aktywność kobiet w obszarze życia społecznego, politycznego oraz gospodarczego miała do 1927 roku wyłącznie wzrostowy trend. Zanim mocarstwa ustaliły w 1922 roku nowe granice, kobiety ze Śląska były posłankami na Sejm Dzielnicowy w Poznaniu (1919), mężami zaufania w czasie Plebiscytu, radnymi wielu górnośląskich miast, samodzielnymi członkiniami pomocniczych służb cywilnych, wysokiej rangi członkiniami harcerstwa, a po włączeniu części Górnego Śląska w polskie granice posłankami i senatorkami Sejmu i Senatu II RP oraz posłankami na Sejm Śląski. Bywało, że pełniły historyczne dla politycznej emancypacji kobiet funkcje. Warto pamiętać, że właśnie wtedy, w październiku 1922 roku, druga w historii Europejka – po Litwinie Gabrielė Petkevičaitė-Bitė – Janina Omańkowska, jako marszałek-seniorka otworzyła obrady regionalnego sejmiku.

Niewystarczająco pamiętamy o tych kobietach. O Ślązaczkach, Niemkach, Polkach, o kobietach z wielu stron świata, które nie tylko przyjeżdżały za swoimi mężami, przybywającymi tu, niczym do legendarnego Klondike, za pracą i chlebem lub w pogoni za fortuną, ale same stawały się kowalkami swego nowego, śląskiego losu i poza tym, że były żonami, matkami, strażniczkami domowych tradycji, powoli rozwijały własne herstory. Powstawały kobiece oddolne zbiorowości: towarzystwa, związki, chóry, drużyny sokole, sportowe, bojowe. Wiele kobiet już wtedy pracowało na dwóch etatach, jako nauczycielki, sklepikarki, restauratorki, tłumaczki, lekarki, wydawczynie i dziennikarki, biznesmenki czy górniczki albo hutniczki. Dlatego stereotypowy obraz kobiety schowanej za mężczyzną, wciąż wypatrującej powstańca, syna, męża czy brata, nie wyczerpuje skomplikowanego wizerunku Górnoślązaczek.

O tym jest ta wystawa.

Wystawa pełni rolę edukacyjną, pokazując poprzez postacie wybranych liderek, ale także bohaterek drugiego planu, jak ważna była organiczna praca kobiet w naszym regionie oraz jak pozostaje niedoceniona. Ich zasługi na polu więziotwórczym, edukacyjnym czy społeczno-kulturowym są nie do przecenienia.

Wystawa jest częścią wieloletniego projektu, zapoczątkowanego w 2019 roku w Centrum Dziedzictwa Regionalnego Instytutu Kultury w Katowicach (obecnie Instytut Korfantego), którego celem jest wprowadzenie do głównego nurtu opowieści o historii Górnego Śląska postaci kobiecych poprzez zestawienie bohaterek z przeszłości ze współczesnymi kobietami, mieszkankami województwa śląskiego. Dzięki nowoczesnej formie wyrazu (memy) publikacja, przedstawiająca ostatecznie 60 bohaterek, w interesujący sposób wzbogaca opowieść o losach kobiet na Górnym Śląsku. Wiąże ich losy i perypetie, aby w symboliczny sposób stały się sąsiadkami, które połączył lub podzielił Śląsk.

Wystawa daje przyczynek do snucia opowieści o rozwijających się i zmieniających formach uczestnictwa kobiet w kulturze, polityce, gospodarce i życiu społecznym. Każdy mem został opracowany na podstawie historycznych fotografii lub innych dostępnych archiwalnych źródeł, gdyż materiały historyczne dotyczące kobiet są często niepełne, trudne do odnalezienia.

WYSTAWA jest „brakującą opowieścią” o górnos Śląskich emancypantkach, silaczkach, kobietach, dla których ani granice kulturowe, ani polityczne, ani zaborowe, ani granice państw czy języków nie były przeszkodą, aby stawać się sąsiadkami, budować kobiece sąsiedztwo. Inne od męskiego.

Prezentowane postaci to:

1. Balasowa Albina (1899 – 1977)
2. Bramowska Józefa (1860 – 1942)
3. Dombkova Teodora (1874 – 1950)
4. Giżycka Janina (1887 – 1937)
5. Golaszowa Petronela (1851 – 1935)
6. Gruchlikowa Maria (1892 – 1982)
7. Hager Karolina (1861 – 1941)
8. Jordan-Łowińska Wanda (1900 – 1959)
9. Kłuszyńska Dorota (Dora) (1876 – 1952)
10. Koniarkowa Zofia (1876 – 1963)
11. Korfantowa Elżbieta (1882 – 1966)
12. Kujawska-Rajda Maria (1893 – 1948)
13. Ligoniova Wanda (1884 – 1953)
14. Maciejowska Paulina (Pola) (1899 – 1920)
15. Markowa Jadwiga (1885 – 1939/1945)
16. Miglancowa Monika (1883 – ?)
17. Niegolewska Wiktoria (1872 – 1927)
18. Ogórkówna Matylda (1897 – 1940)
19. Omańkowska Janina (1859 – 1927)
20. Parys Klara (1898 – 1979)
21. Pojdowa Florentyna (1883 – ?)
22. Rokicka-Niedbalska Antonina (1893 – 1973)
23. Różanowiczowa Maria (1886 – 1981)
24. Stęślicka Halina (1897 – 1956)
25. Szymkowiak Bronisława (1896 – 1975)
26. Szyperska Aleksandra (1865 – 1938)
27. Wojciechowska-Sołowijowa Halina (1894 – 1984)
28. Wolnik Aniela (1900 – 1957)

29. Zarzycka-Ręgorowicz Olga (1900 – 1986)
30. Żnińska Janina (1871 – 1949)

Film powiązany z wystawą, dostępny jest w sieci.

<https://instytutkorfantego.pl/aktualnosci/5-kobiet-sejmu-slaskiego/>